

อำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า

นางสาว วรพรรณ ชังพิชิต

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533

ISBN 974-577-435-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016187

i 10305373

PARENTAL POWER AFTER DIVORCE

Miss Worraphan Chungphisit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-577-435-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ อานาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า
โดย นางสาว วรพรรณ ชังพิชิต
ภาควิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กัมพูสิริ
 รองศาสตราจารย์ วิมลศิริ ชานาญเวช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัย) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุฉานิต เกิดสม เกียรติ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ)

.....
(รองศาสตราจารย์ วิมลศิริ ชานาญเวช)

.....
(อาจารย์ ประสพสุข บุญเดช)

.....
(อาจารย์ จรณชัย ศัลยพงษ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมเพียงแผ่นเดียว

วาทกรรม ชังพิชิต : อำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า (PARENTAL POWER AFTER DIVORCE) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ไพโรจน์ กัมพลศิริ, รศ.วิมลศิริ ชำนาญเวช, 252 หน้า.
ISBN 974-577-435-9

ในกฎหมายครอบครัวไทยปัจจุบัน เมื่อเกิดการหย่าร้างไม่ว่าโดยความยินยอมหรือโดยคำพิพากษาของศาล หากมีบุตรจะต้องแบ่งบุตรกันให้เด็ดขาดว่าใครจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งจะมีเพียงสิทธิติดต่อกับบุตรเท่านั้น ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ว่าใครจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองศาลจะเป็นผู้ชี้ขาดและในบางกรณีศาลอาจจะตัดสินใจให้บุคคลภายนอกเป็นผู้ปกครอง ดังนั้นในการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่าย่อมทำให้บุตรต้องขาดจากชีวิตร่วมของบิดามารดา อันเป็นผลเสียต่อบุตรโดยเฉพาะทางจิตใจ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม เรื่อง เด็กมีความประพฤติ เสื่อม เสียวหรือ เด็กกระทำผิดกฎหมาย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงวิธีการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า โดยศึกษาถึงแนวทางเลือกใหม่ที่เรียกว่าการปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่า อันเป็นวิธีที่จะรักษาสภาพแวดล้อมทางกายและจิตใจของเด็กที่บิดามารดาหย่าร้างกันให้คงสภาพการณ์เหมือนก่อนการหย่าให้มากที่สุด นอกจากจากหลักเดิมที่ต้องให้บิดาหรือมารดา เพียงฝ่ายเดียว เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร ซึ่งในกฎหมายครอบครัวของประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าในระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรได้เปิดโอกาสให้บิดามารดาได้เลือกใช้วิธีการดังกล่าว หากจะอำนวยความสะดวกและความผาสุกให้บุตรของตน

ผู้เขียนได้เสนอแนะให้มีการเลือกใช้การปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่าให้เป็นทางเลือกหนึ่งในกฎหมายครอบครัวไทย ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้บิดามารดาและบุตรมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน บิดามารดาจะมีความรับผิดชอบต่อบุตรร่วมกันและเท่าเทียมกันภายหลังการหย่า และบุตรจะได้รับการติดต่อและดูแลเอาใจใส่จากบิดาและมารดาทั้งสองคนอย่างสม่ำเสมอ แต่วิธีการดังกล่าวต้องตั้งอยู่บนความตกลงและความเข้าใจกัน เป็นอย่างดีของบิดามารดาและ เป็นไป เพื่อประโยชน์สูงสุดของบุตร

ภาควิชานิติศาสตร์.....
สาขาวิชานิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา2532.....

ลายมือชื่อนิติสิตวิมลศิริ ชำนาญเวช.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิมลศิริ ชำนาญเวช.....

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

WORRAPHAN CHUNGPHISIT : PARENTAL POWER AFTER DIVORCE.
THESIS ADVISOR : ASSIT. PROF. PAIROJANA KAMPUSIRI,
ASSO. PROF. WIMOLSIRI JAMNARNWEJ, 252 pp.

According to the current family law of Thailand, divorce either by mutual consent or by judgement of the court, if the parties have a child or children of the family, they should agree which party would assume parental power and the other would have only right to access. In case of disagreement the court shall decide who is the guardian and sometime may be outsider. For such manner, it may trace a child out of the previous warm life. This event may effect young mind and may lead to some part of social problem like juvenile delequency or crime committed by minor.

This thesis is aimed to study and analyse the way to determine parental power after divorce by studying the new alternative called "joint custody", the way which is accepted to be a choice of custody under the family law in both common law and civil law countries. As the joint custody can protect the physical and mental condition of life of a child as it has been before, other than the previous way as mentioned above.

The author propose that there should add "joint custody" as a new alternative of custody for parents after divorce under the family law of Thailand in order to assure a child of frequent and continuing contact with both parents after divorce and to incorage parents to share the rights and responsibilities of child rearing. This alternative of custody, however, shall be based on the mutual agreement and understanding of both parents and carried on for the welfare or the best interest of the child.

ภาควิชานิติศาสตร์
สาขาวิชานิติศาสตร์
ปีการศึกษา2532

ลายมือชื่อนิติต 25พฤษภาคม 2532

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา [Signature]

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม [Signature]

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กัมพลศิริ และท่านรองศาสตราจารย์ วิมลศิริ ชำนาญเวช ซึ่งกรุณาได้ให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ผู้เขียนทั้งด้านการศึกษา ค้นคว้า การแก้ไขเค้าโครง การให้ยืมตำรา และได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ แสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนได้สละเวลาอันมีค่ารับ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาควบคุม การเขียนวิทยานิพนธ์ และได้กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทุกบททุกตอนจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวัฒน์ เกิดสมเกียรติ ซึ่งได้กรุณาสละ เวลาอันมีค่ามาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนท่านอาจารย์ ประสพสุข บุญเดช ท่านอาจารย์ จรรย์ชัย ศัลยพงษ์ ที่ได้กรุณาได้รับ เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ แสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนให้ความเมตตากรุณาและความเอาใจใส่ต่อการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนมาโดยตลอดตั้งแต่ครั้ง เริ่มสอบ เค้าโครง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ จิระ บุญพจนสุนทร ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ และข้อคิดต่าง ๆ ท่านอาจารย์ สุรพล ลีนิติไกรพจน์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและสละเวลาอันมีค่า ในการค้นคว้าบทความต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบพระคุณ คุณสุชีพ อารีย์ประชาภิรมย์ ที่กรุณาช่วยเหลือในการค้นคว้าข้อมูลต่างประเทศ คุณประไพพรรณ บุตรตัน คุณปวีณา มาศมุตติก คุณเกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ ที่ได้คอยแนะนำและเป็นกำลังใจ แก่ผู้เขียนมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณสิริพันธ์ พลรบ เพื่อนผู้มีน้ำใจยิ่งที่ช่วยเหลือ ในด้านการค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ การแปล ตลอดจนเป็นพลังใจในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณพรทิพย์ ศักดิ์สกุลทอง และคุณนารีรัตน์ แดงศิริ ที่ให้ความ เอาใจใส่และช่วยเหลือในด้านการจัดพิมพ์เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณ คุณชาติชาย กิตติสารศักดิ์ ที่ให้ความ เอาใจใส่และข้อคิดเมื่อผู้เขียนประสบปัญหาในการเขียนวิทยานิพนธ์ พร้อมกับ เป็นแรงใจ ที่สำคัญยิ่งในความสำเร็จครั้งนี้

ท้ายที่สุดผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะมีคุณค่าและประโยชน์ในการศึกษา
วิชานิติศาสตร์อยู่บ้างไม่มากก็น้อย ความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบเท้า เป็น
กตเวทิตาแด่บิดามารดาและญาติพี่น้องของผู้เขียน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนและปลูกฝังจิตใจ
ให้ผู้เขียนเป็นผู้ใฝ่ศึกษา ตลอดจนสนับสนุนและมุ่งมั่น เป็นอย่างมากที่จะให้ผู้เขียน เรียนสำเร็จ
หลักสูตรปริญญาโทจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้ และขอกราบ เป็นกตเวทิตาแด่ บุรพจารย์
ทุก ๆ ท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และประสบการณ์แก่ผู้เขียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
ส่วนความบกพร่องไม่สมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

วรพรรณ ชังพิชิต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์และขอบ เขตของการวิจัย	2
สมมติฐานในการศึกษา	2
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	3
2 ลักษณะและขอบ เขตของอำนาจปกครองบุตร	4
1. ความหมายของ "อำนาจปกครองบุตร"	4
2. อำนาจปกครองบุตรตามระบบกฎหมายไทย	7
2.1 อำนาจปกครองบุตรตามกฎหมายลักษณะฉัว เมีย	7
2.1.1 ผู้มีอำนาจปกครองบุตร	8
2.1.2 ขอบ เขตของการใช้อำนาจปกครองบุตร	11
2.2 อำนาจปกครองบุตรตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปีพุทธศักราช 2478	12
2.2.1 ผู้มีอำนาจปกครองบุตร	13
2.2.2 ขอบ เขตของการใช้อำนาจปกครองบุตร	14
2.2.3 การสิ้นสุดแห่งอำนาจปกครองบุตร	25
2.3 อำนาจปกครองบุตรตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่แก้ไขและตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519	28

	หน้า
2.3.1 ผู้มีอำนาจปกครองบุตร	29
2.3.2 ขอบเขตของการใช้อำนาจปกครองบุตร	31
2.3.3 การสิ้นสุดแห่งอำนาจปกครองบุตร	35
3. อำนาจปกครองบุตรตามระบบกฎหมายต่างประเทศ	37
3.1 อำนาจปกครองบุตรตามระบบกฎหมายจารีตประเพณี (ประเทศอังกฤษ)	38
3.1.1 ผู้มีอำนาจปกครองบุตร	38
3.1.2 ขอบเขตของการใช้อำนาจปกครองบุตร	41
3.1.3 การสิ้นสุดแห่งอำนาจปกครองบุตร	46
3.2 อำนาจปกครองบุตรตามระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร	47
3.2.1 อำนาจปกครองบุตรตามกฎหมายครอบครัว ของประเทศฝรั่งเศส	47
3.2.1.1 ผู้มีอำนาจปกครองบุตร	48
3.2.1.2 ขอบเขตของการใช้อำนาจปกครองบุตร	49
3.2.1.3 การสิ้นสุดแห่งอำนาจปกครองบุตร	54
3.2.2 อำนาจปกครองบุตรตามกฎหมายครอบครัว ของประเทศเยอรมัน	57
3.2.2.1 ผู้มีอำนาจปกครองบุตร	58
3.2.2.2 ขอบเขตของการใช้อำนาจปกครองบุตร	58
3.2.2.3 การสิ้นสุดแห่งอำนาจปกครองบุตร	63
3 ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า	65
1. ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า ตามระบบกฎหมายไทย	66
1.1 ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า ตามกฎหมายลักษณะผ้าเม็ย	66

	หน้า
1.1.1 หลัก เกณฑ์และวิธีการหย่าตามกฎหมายลักษณะฉัว เมีย	66
1.1.2 หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าตามกฎหมายลักษณะฉัว เมีย	71
1.1.3 สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาภายหลังการหย่า ตามกฎหมายลักษณะฉัว เมีย	72
1.2 ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า ตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปีพุทธศักราช 2478	72
1.2.1 หลัก เกณฑ์และวิธีการหย่าตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปีพุทธศักราช 2478	72
1.2.1.1 การหย่าโดยความยินยอม	73
1.2.1.2 การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล	76
1.2.2 หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปีพุทธศักราช 2478	79
1.2.2.1 หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าโดยความยินยอม	79
1.2.2.2 หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล	81
1.2.3 การ เปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า.	81
1.2.4 สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาภายหลังการหย่า	85
1.3 ลักษณะอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่าตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่แก้ไข และตราชำระใหม่ พ.ศ. 2519	88

1.3.1	หลัก เกณฑ์และวิธีการหย่าตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่แก้ไข และตราชำระใหม่ พ.ศ. 2519	88
1.3.1.1	การหย่าโดยความยินยอม	89
1.3.1.2	การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล	89
1.3.2	หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภาย ภายหลังการหย่าตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่แก้ไขและตราชำระใหม่ พ.ศ. 2519	92
1.3.2.1	หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าโดยความยินยอม	92
1.3.2.2	หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล	93
1.3.3	การเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า .	93
1.3.4	สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาภายหลังการหย่า	94
2.	ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า	
	ตามระบบกฎหมายต่างประเทศ	96
2.1	ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรตามระบบกฎหมาย จารีตประเพณี (ประเทศอังกฤษ)	96
2.1.1	หลัก เกณฑ์และวิธีการหย่าตามกฎหมายครอบครัวอังกฤษ ...	96
2.1.2	หลัก เกณฑ์และวิธีการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลัง การหย่าตามกฎหมายครอบครัวอังกฤษ	100
2.2	ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรตามระบบกฎหมาย ลายลักษณ์อักษร	113
2.2.1	ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า ตามกฎหมายครอบครัวฝรั่งเศส	113

2.2.1.1	หลัก เกณฑ์และวิธีการหย่าตามกฎหมาย ครอบครัวฝรั่งเศส	114
2.2.1.2	หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าตามกฎหมายครอบครัว ฝรั่งเศส	117
2.2.2	ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า ตามกฎหมายครอบครัว เยอรมัน	120
2.2.2.1	หลัก เกณฑ์และวิธีการหย่าตามกฎหมาย ครอบครัว เยอรมัน	120
2.2.2.2	หลัก เกณฑ์และการกำหนดอำนาจปกครองบุตร ภายหลังการหย่าตามกฎหมายครอบครัว เยอรมัน	121
4	การเลือกใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่า	125
1.	การเลือกใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่า	
	ในประเทศสหรัฐอเมริกา	125
1.1	ประวัติและแนวความคิด เรื่องอำนาจปกครองบุตร	125
1.2	ลักษณะและการกำหนดอำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า	129
1.3	หลักในการพิจารณาและการกำหนดอำนาจปกครองบุตร	131
	(1) หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก	131
	(2) องค์ประกอบทั่ว ๆ ไป	132
1.4	คำจำกัดความ " อำนาจปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่า" ...	133
1.5	บ่อเกิดในการเลือกใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่า ...	136
1.5.1	สภาพการณ์การหย่าร้างในสหรัฐอเมริกา	136
1.5.2	ระบบการพิจารณาในการกำหนดผู้ใช้อำนาจ ปกครองบุตร	137
1.5.3	ข้อบกพร่องในระบบการปกครองบุตรเพียงฝ่ายเดียว	138

	หน้า
1.6 แนวความคิดการ เลือกใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกัน	
ภายหลังการหย่า	139
1.6.1 แนวความคิดสนับสนุนการ เลือกใช้อำนาจปกครองบุตร	
ร่วมกันภายหลังการหย่า	139
1.6.2 แนวความคิดโต้แย้งในการ เลือกใช้อำนาจปกครองบุตร	
ร่วมกันภายหลังการหย่า	148
1.7 สภาพการณ์ที่เหมาะสมในการปกครองบุตรร่วมกัน	
ภายหลังการหย่า	150
1.8 คำพิพากษาของศาลในคดีการปกครองบุตรร่วมกัน	
ภายหลังการหย่า	153
1.9 บทบัญญัติของกฎหมาย เกี่ยวกับการปกครองบุตรร่วมกัน	
ภายหลังการหย่า	156
1.10 ลักษณะข้อตกลงการปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่า	161
1.11 ปัญหาทางกฎหมายในการปกครองบุตรร่วมกัน	
ภายหลังการหย่า	163
1.12 การแก้ไขปัญหาคัดค้านของบิดามารดาในการปกครองบุตร	
ร่วมกันภายหลังการหย่า	167
1.13 ผลของการปฏิบัติการใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกัน	
ภายหลังการหย่า	169
2. การ เลือกใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่า	
ในประเทศต่าง ๆ	
2.1 ประเทศอังกฤษ	173
2.2 ประเทศแคนาดา	173
2.3 ประเทศออสเตรเลีย	177
2.4 ประเทศฝรั่งเศส	178
2.5 ประเทศเยอรมัน	182

3. การเลือกใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกันภายหลังการหย่าในกฎหมาย ครอบครัวไทย	185
3.1 แนวความคิดในหลักกฎหมายครอบครัวไทย	185
3.2 แนวความคิดของนักกฎหมายไทย	186
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	189
บรรณานุกรม	207
ภาคผนวก	213
ประวัติผู้เขียน	252